

1988 **1989** 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

1989 AZ ÖSSZEOMLÁS ÉVE

Ebben az évben annyi fontos, valóban történelmi jelentőségű esemény történt, hogy bármilyen alaposan is vennék számba azokat, mégsem tudnánk a változások tényleges mélységét érzékelteni. Többet mondhat el a lényegről, ha röviden a hatalmi viszonyok dinamikájának átrendeződését mutatjuk be, ez az átalakulás nagy vonalakban háromfázisú volt.

1. Az év első hónapjaiban – nagyjából március közepéig – a hatalmi szférán, az MSZMP-n belüli konfliktusok látszottak a legnagyobb jelentőségűnek. Úgy tűnt, hogy a legfontosabb konfliktuszóna a reformerek és az ortodoxok között húzódik, s a küzdelmükből győztesen kike-

Március 15-ét az ellenzéki erők és szimpatizánsaik nemcsak a hivatalos megemlékezőktől elkülönülve ünnepelték, hanem ezt az alkalmat az 1956-os forradalomhoz kapcsolódó átértékelési igényeik kifejezésére is fel tudták használni. S miután az ő rendezvényeik a hivatalos ünnepekhez képest összehasonlíthatatlanul nagyobb tömegeket vonzottak, így ezen a napon a tényleges erőviszonyok megváltozásának kifejeződésére is páratlan alkalom nyílt

A gorbacsovi peresztrojka a szovjet birodalom kényszerű szövetségei számára is minden korábbihoz képest szélesebb belpolitikai mozgásteret teremtett. Ennek a jeleit tapasztal-

hatta meg Németh Miklós a Gorbacsovval történt márciusi személyes találkozása során is

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 **1989** 1988

Csoportkép Leninnel... Több hónapos huzavona után megkezdődhetnek az érdemi tárgyalások az MSZMP és az ellenzék között. Az egyezmény megszületéséről június 10-én a három oldal képviselői közös sajtótájékoztatón számolnak be - az uralkodó párt székházában...

rülő határozhatja meg a közeljövő alakulását. A két út nagyjából a pártvezető Grósz Károlyhoz, illetve a reformerek szellemi vezérének tekintett Pozsgay Imréhez volt köthető. A vita a felszínen 1956 értékeléséhez, illetve újraértékeléséhez kapcsolódott, a mélyben azonban az egész Kádár-korszak legitimitása vált kérdésessé. A folyamatosan védekezésre kényszerülő pártve-

zetés egy ideig még megtehetette, hogy figyelmen kívül hagyja a társadalom többségének, s az egyre láthatóbbá vált ellenzéknek a vélekedését, ám március 15-én már az utcán is megmutatkozott, hogy közben megváltoztak az erőviszonyok.

2. Márciustól szeptember közepéig a hatalmat gyakorlók, és a meglehetősen egységesen fellépő ellenzék közötti küzdelem

jelentette a sorsdöntő, minden egyebet meghatározó viszonyt. S ebben a valóságos politikai küzdelemben az MSZMP sorozatosan szenvedett el mind szimbolikus, mind pedig gyakorlati jellegű vereségeket. Minden igyekezete ellenére sem tehetette meg, hogy a kikényszerült nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon a maga szempontjai szerint alakítsa a jövő korszak alkot-

Az ellenzéki erők időközben - az EKA keretei között - meglehetősen egységes erővé kovácsolódtak. A képen a nyolc ellenzéki szervezet képviselői láthatók a június 10-ei megállapodás aláírásakor - Kővér Lászlótól Kerényi Imréig

FONTOSABB ESEMÉNYEK

Január 28.

Népfelkelés volt... A kor legnépszerűbb rádióműsorában, a 168 órában Pozsgay Imre elmondja, hogy az általa vezetett bizottság szerint 1956 nem ellenforradalom, hanem népfelkelés volt. Egy pillanat alatt szabadul el a pokol. Boldogboldogtalan össze-vissza nyilatkozik 1956-ról, mert azt azért sejteni lehetett, hogy ezzel az átminősítéssel az egész 32 éves rendszer, a Kádár-korszak eredendő legitimitása kérdőjeleződött meg. A kezdeti zűrzavar robbanásszerű ereje már önmagában is lehetővé tette, hogy több évtizednyi elhallgattatás után 1956 aprólékos tárgyalása legyen hónapokig a legfontosabb vitakérdés.

Március 15.

Hivatalos oldalról számtalan ajánlat hangzik el annak érdekében, hogy ezen a napon „ünnepeljen együtt a nemzet” – ám az ellenzéki szervezetek mindenütt külön tartják a megemlékezéseiket. Ez utóbbi helyszíneken a tömeg mindegyik jóval nagyobb, mint a hivatalos rendezvényeken. Ez volt az a nap, amikor közvélemény-kutatások nélkül is le lehetett mérni a közhangulat váratlanul nagyarányú fordulatának a tényleges méreteit.

Július 6.

Meghal Kádár János, és sokak meglepetésére nyolc nappal későbbi temetése legalább olyan méretű tömegeket mozgató meg, mint az egy hónappal korábbi újratemetés. Feltehetően ez az alkalom is százezrek számára nyújtott szimbolikus lehetőséget arra, hogy lezárják magukban azt a múltat, amivel amúgy is nehezükre esett – a túlzottan felgyorsult változások sodrában – valamit kezdeni. Egyetlen nyár – két temetés, kétféle esély és kényszer arra, hogy mindenki magában is lezárhassa az elmúlt évtizedeket.

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

FONTOSABB ESEMÉNYEK

Július 22. – aug. 4.

Időközi képviselői választások, a visszahívások, illetve lemondások miatt megüresedett választói körzetekben. Mind az öt városban az ellenzék jelöltjei meglehetősen egyértelmű győzelmet aratnak az MSZP – egyébként helyben népszerűnek tartott, reform-elkötelezett – képviselőivel szemben. A kerekasztaltárgyalások derekán mindez eléggé kézzelfogható, mondhatni, többszázres mintán kipróbált közvélemény-kutatási jelzést adott arról, hogy milyen eredmény lesz várható egy későbbi, valóban szabad választáson...

Szeptember 11.

A magyar kormány – hosszas, bár a maga idejében kevésbé ismert – háttértárgyalások után úgy dönt, hogy a hazánkban tartózkodó NDK-állampolgárok szabadon kimehetnek Ausztriába. A következő hetekben mintegy százezren élnek is ezzel a példátlan szabadsággal. E döntés nemzetközi hatásait akkor még talán kevesen mérték fel, ma már tudjuk, hogy az egész kelet-európai újjárendeződés egyik legfontosabb kezdeti gesztusáról volt szó – annak minden kockázatával együtt.

November 26.

Sikeresen lezajlik az ellenzék radikális részének nyomására megtartott „négyigenes” népszavazás. Ennek következtében az is kiderül, hogy csak a szabad választások utáni új rendszer keretei között fognak dönteni a leendő köztársasági elnök személyéről. Egyúttal láthatóvá válik az ország új típusú politikai megosztottságának első körvonalai és az is, hogy mégiscsak milliókat érdekelnek az átalakulás kérdései. Évtizedek óta először lehetett szabad választási kampányt szervezni és lebonyolítani. Tulajdonképpen ez volt a leendő márciusi választás főpróbája.

mányos alapjait. Nagy Imre és mártírtársai júniusi újratemetése pedig inkább az egész korszakot lezáró, befejező/minősítő össznemzeti gesztus és élmény lett, semmint a szembenézés, a múlttól való megtisztulás nemzeti katarzisa. A nyári időközi választásokon a reformer szándékú MSZMP-jelöltek mind egyike már vereséget szenvedett az ellenzék választottjával szemben. Ezekben a hónapokban az MSZMP – főként belső megosztottsága okán – egyetlen fontos kérdésben sem volt képes megfelelő és elfogadható választást adni. S mire őszre kicsikarta magából a megszüntető egyben alapító pártkongresszus döntéseit, addigra már a belpo-

S a másik oldal kulcsszereplői: Fejti György és Forgács Imre az MSZMP nevében írják alá a politikai tárgyalások megkezdéséről szóló dokumentumot. Háttal Kukorelli István, a Harmadik Oldal képviselője látható

A TÁRGYALÁSOS FORRADALOM LÉPÉSEI, AZ EKÁ-TÓL NKA-IG, S AZ ÚJ KÖZTÁRSASÁGIG

Magyarországon a rendszerváltás a többi kelet-európai ország gyakorlatához képest meglehetősen egyedi módon bonyolódott le. (Talán csak a lengyel megoldással mutatott közös vonásokat.) Március 22-én a nyolc legjelentősebb ellenzéki szervezet megalakítja az Ellenzéki Kerekasztalt, amelynek keretében később rendszeresen egyeztetik a politikai lépéseiket és követeléseiket. Az MSZMP, illetve a kormány eleinte megpróbál külön-külön tárgyalni velük, s különféle trükkökkel halogatja a hosszabb távú meg egyezések kezdetét. Ám június 13-án – nem kevésbé a közelgő újratemetés várható hatásainak nyomása alatt – végre elkezdődhetnek a Nemzeti Kerekasztallá átalakult fórum megbeszélései. A

szélesebb közvéleménynek jó ideig nem sok fogalma lehet azon kérdések jelentőségéről, amit e fórumokon szakértők és politikusok százai nap mint nap megvitatnak. Pedig a szünet nélküli tárgyalássorozaton aprólékos részletességgel kidolgozzák a leendő pluralista, jogállami elveken nyugvó berendezkedés legfontosabb intézményeinek jogi kereteit, tulajdonképpen nagyszabású, történelmi léptékű alkotmányozási alkufolyamat zajlik. Szeptember 18-án megállapodnak a hatalmi átmenet forгатókönyvéről, megteremtik a hatalmi átalakulás közjogi alapjait, aláírják a negyedévnnyi alkudozás nyomán kialakított intézményi rend dokumentumait. Ezzel Magyarországon megteremtődtek a békés át-

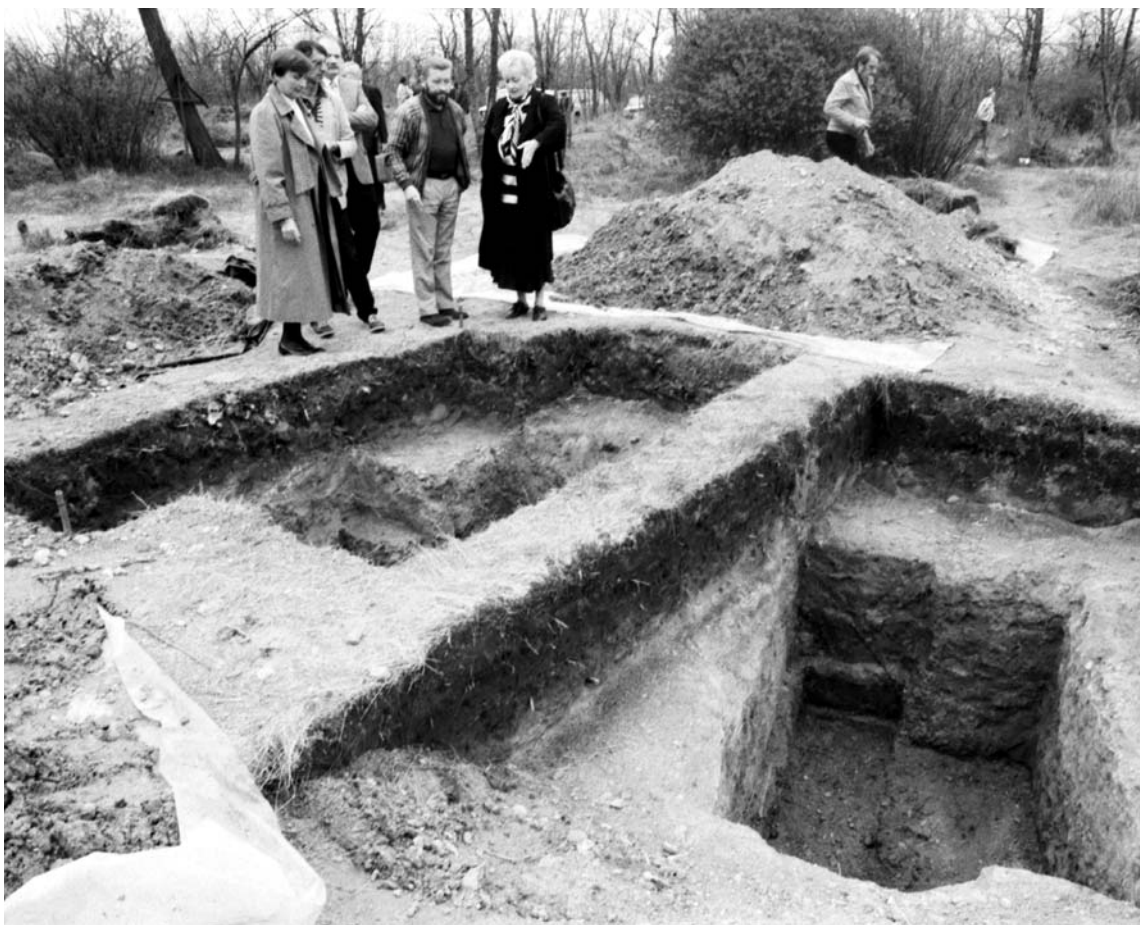

menet feltételei. A régi parlament októberben – a Németh-kormány hatékony ösztökélésére – törvényekké írja át a megállapodást, s október 23-án ki lehet kiáltani a Magyar Köztársaságot.

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 **1989** 1988

Hosszú az út a megbékélésig...

Tavasszal a páratlan erejű médianyomás hatására felgyorsultak az 1956-os áldozatok mindeddig titokban tartott sírhelyeinek kihantolási és azonosítási munkálatai. A képen a 301-es parcellában zajló feltárások április elejei fázisa látható

Június 16-án az egész ország élő televíziós közvetítésben élhette meg az újratemetés katarziszt – mindamellett voltak olyan hozzátartozók is, akik harminc év után először gyászolhatták meg egykori családtagjaikat nyilvánosan...

JÚNIUS 16. AZ ÚJRATEMETÉS

A magyar rendszerváltás tömeglelektani csúcspontja 1956 áldozatainak újratemetése volt. A megelőző hetek során a közvélemény egyre fokozódó érdeklődéssel fordult az addig szinte meg sem említhető egykori forradalom emlékeinek megidézéséhez. Kiadványok, könyvek, visszaemlékezések tömege, cikksorozatok, rádió- és tévériportok befogadhatatlan mennyiségű tömege egyszerre szeretne volna pótolni a 32 évig tartó kényszerű felejtés hiányait. Mire eljött a hosszadalmas alkusorozatban kicsikart újratemetés napja, addigra már a magyar lakosság elsöprő többségének tényleg az egykori forradalom újraértékelése lett a legfontosabb mindennapi beszédtemája. A páratlan érdeklődés egybe-

kapcsolódott némi aggodalommal is, vajon lehetséges lesz-e békében és rendben, kellő méltósággal megtartani ezt a különös megemlékezést és ünnepet? Negyedmilliónyi a Hősök terén, otthon – a tévékészülékek előtt – pedig milliók kaptak lehetőséget arra, hogy legalább egyetlen napra, de gyászoljanak és átgondolhassák addigi életüket. Szimbolikus alkalom lett ez a nap egy zavaros kor lezárására, egy nap béke és méltóság, csönd és feloldozás. Ha lehetséges történelmi folyamatokban és tömegméretekben katarzisélményről beszélni, akkor ez az újratemetés minden bizonnyal ilyen kivételes nap volt. (S még valami: a másnapi világsajtó valamenyny fontos orgánuma címlapon, fényképekkel illusztrál-

va tudósított arról, hogy Magyarország népe békében, emelt fővel, gyásszal és emlékezéssel búcsúzott a kommunizmus 40 évétől.)

1988 **1989** 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

Kádár Jánost hivatalos temetési ceremónia keretei között helyezik örök nyugalomra (?) a Kerepesi temetőben. A temetési menet útvonalát az egész

városban -egy hónappal Nagy Imréék újratemetése után - páratlan méretű tömeg szegélyezi. Kettős búcsú a múlttól

Gyász, megrendülés, fájdalom, harag és tehetetlenség, megbocsátás és szégyen... ezerféle érzelmek kavargott emberek százazreinek lelkében a június 16-ai újratemetés napján. A kerepesi temetőben készült kép egyszerre mutatja a kampányszerűvé növekedett ünnepség túlzásait a privát fájdalom megosztathatlan belső élményével

Horn Gyula és Alois Mock június végén együtt vágják szét a magyar-osztrák határnál azt a szögesdróttrendszert, amely a háború utáni Európa megosztottságának egyik legdurvább és legkézzelfoghatóbb szimbóluma volt

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 **1989** 1988

Elmúltak a hivatalos gyász pillanatai... Megmarad a túlélők magánya. Kádár János özvegye férje sírjánál, két hónappal a temetés után

Mindenki újakra készül... Pillanatkép az ellenzék vezérkaráról a több mint negyedévig tartó tárgyalássorozat befejezése előtt. Pető Ivántól Fodor Gáborig öt párt vezetői láthatók az elmélyült tárgyalási folyamat közben. Háttal Sólyom László, az MDF képviselőjében... Az egyetlen valóban cselekvő személy: Antall József...

Szeptember 18-a, a nemzeti kerekasztal-tárgyalások befejezésének pillanatai, megteremtődtek a békés átmenet lebonyolításának alapvető politikai keretei. Az újkori magyar történelem ritka pillanatát láthatjuk,

az ellenérdekű felek hosszú és tárgyyszerű megbeszélések végtelen sorozatával képesek voltak megoldani a kivételes jelentőségű válsághelyzet legfontosabb kérdéseit

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

FONTOSABB ESEMÉNYEK

November–december.

Recseg-ropog az egész kelet-európai szocialista tábor politikai felépítménye. Leomlik a berlini fal, lerombolják a szófiai pártbizottságot, Prágában az utcán dől meg a rendszer, Romániában kivégzik a Ceausescu-házaspárt. Egész Kelet-Európában százezrek és milliók hihetetlenül látványos körülmények közepette válnak meg nehezen túrt-viselt politikai rendszerük roskadozó díszleteitől. Ugyanezen hetekben nálunk háromnapos (december 8–10.) „nemzeti csúcson” alkudozik a kormány az ellenzékkal arról, hogy a választásokig tartó időszakban miféle szükséges – és fölötté népszerűtlen – gazdasági döntéseket kell elviselni az országnak a csődhelyzet elkerülése érdekében.

Megszűnik az MSZMP, megalakítják az MSZP-t. Első és utolsó kongresszus, rendkívüli aktivitástól övezve. A képen a kongresszusi felszólalásra várók sorát látjuk, az élén Keserű Imre szentesi középiskolai tanárral, a reformkori mozgalom egyik legnépszerűbb és legradikálisabb képviselőjével

litikai folyamatokban új dinamika vált fontosabbá.

3. Szeptember 18-a után az ellenzéki erők által megjelenített alternatívák lettek a fontosak, a politikai élet dinamikáját az ellenzéken belüli konfliktusok alakították. A kerekasztal-tárgyalások lezárulásakor hirtelen kiderült, hogy az MSZMP-vel és a kormánnyal szemben addig egységesen fellépő ellenzéki táboron belül meglehetősen markánsak a különbségek. A meglepő gyorsasággal kicsikart és megszervezett novemberi népszavazás, valamint az ezt megelőző hathetes kampány Magyarországon korábban soha nem tapasztalt politizációt szabadított útjára. A politika hirtelen milliók ügyévé vált, s a kivételes fontosságot még inkább megerősítette, hogy lényegében ugyanezekben a hetekben látványos külsőségek közepette omlott össze az egész kelet-európai szocialista tábor politikai rend-

Változnak az idők... A Fidesz is kongresszust tart októberben, már a másodikat. Ezen a rendezvényen döntöttek úgy, hogy az ő szervezetük - amely ekkor még egyszerre párt és mozgalom - is elindul a következő országgyűlési választásokon. Hogy ne csak a kólát védje a törvény...

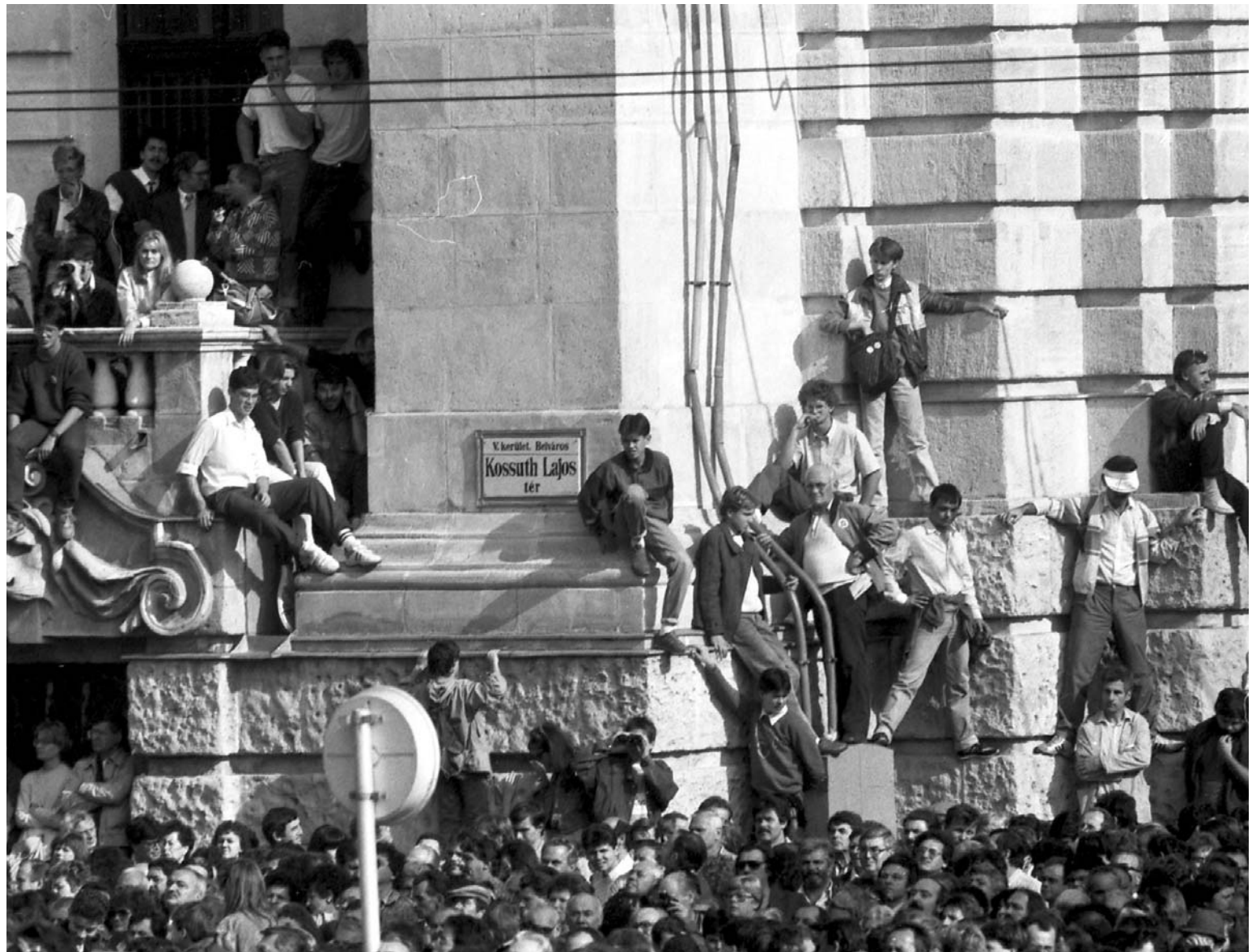
2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 1988

szere. Kivételes történelmi pillanatok voltak ezek, mert az emberek az utcán, a munkahelyeken ugyanazt tapasztalhatták meg, amit esténként a tévéhíradókban is láthattak – ám ezáltal mindennél erősebb érvénnyel. Az év végére nemcsak Ma-

lamfője karácsony előtt egy nappal hivatalosan is bejelentette: 1990. március 25-én lesznek a választások.

1989 még úgy kezdődött, hogy az országot a reformervonál és a Grósz-csoport küzdelmének kimenetele foglalkoztat-

a jelen, hanem a múlt is... A jövő kínos kérdéseit viszont az elszabadult kampány hangzavarában nem lehetett feltenni. A nyári tárgyalások és az őszi parlamenti döntések nyomán létrejöttek az Új Magyarország intézményi alapjai, de a váratlanul

gyarországon, de a környező országokban is egyértelművé vált, hogy a radikálisan átalakuló hatalmi viszonyokban tisztább képzet csak a valóban szabad és valóban többpárti választások eredményei fognak teremteni. Az október 23-án kikiáltott Magyar Köztársaság ideiglenes ál-

ta, ez év végén azonban már alig akadt valaki, akit érdekelt volna, hogy ki is volt az a Grósz Károly. Decemberre a januári alternatívák történelmi távolságnyi ködbe vesztek. Új neveket, új arcokat, új ígéreteket és programokat tanult mindenki. Hirtelen minden megváltozott, nemcsak

előkerült szabadság egyelőre csak annak teremtette meg a lehetőségét, hogy minden létező politikai és társadalmi erő mindenféle kötelék nélkül, a lehető legnagyobb hangerővel fogalmazza meg a számára leginkább kedves illúziókat.

A csilláron is lógtak... Szűrös Mátyás október 23-án délben kikiáltja a Magyar Köztársaságot, sorrendben a harmadikat. Erre az eseményre a belvárosi középiskolák többsége elengedte diákjait, így kivételesen fiatalos, vidám, fesztiválszerű hangulatban kerülhetett sor a történelmi momentumra